

Gospodarjenje z živalskim svetom

The Managing with Wildlife

Jože PAPEŽ*

Izvleček

Papež, J.: Gospodarjenje z živalskim svetom, Gozdarski vestnik, št. 2/1994. V slovenščini, s povzetkom v angleščini, cit. lit. 15.

Stara gozdarska in trenutno še veljavna lovška zakonodaja sta omogočali večtimost pri načrtovanju gospodarjenja s prostorom v slovenski gozdnaši krajini. Odnose gozd-dovjad se je obravnavalo in načrtovalo v lovskogojitvenih območjih, lovskogospodarske načrte pa so izdelovali lovci. Gozdarji so k 5-letnim lovskogospodarskim načrtom dajali le mnenja, ki se jih je pri potrjevanju načrtov upoštevalo ali pa tudi ne. Posledice neuskkljenih interesov se kažejo v ovirani in mestoma tudi onemogočeni naravni obnovi gozdov.

Z novim Zakonom o gozdovih, Zakonom o varstvu okolja in Uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst so dane dobre osnove za izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom.

Ključne besede: divje živali, odnosi gozd-dovjad, habitat.

Synopsis

Papež, J. The Managing with Wildlife, Gozdarski vestnik, No. 2/1994. In Slovene with a summary in English, lit.quot. 15.

The old forestry legislation and the hunting legislation which is still in force have enabled multi track planning of the managing with the space within Slovenian forest landscape. The relations between the forest and the wild were defined in hunting-breeding districts and hunting management plans were worked out by hunters. Forestry experts presented their opinions as to 5-year hunting management plans, which were or were not, however, taken into consideration at the confirmation of the plans. The consequences of discordant interests have been reflected in inhibited natural regeneration of forests or even totally impossible at some places.

The new Forestry Act, the Act on Environmental Protection and the Regulation on the Protection of Endangered Animal Species represent a sound basis for the elaboration of district plans concerning the management of wildlife.

Key words: wildlife, forest-game relations, habitat

1 Uvod

1 Introduction

Novi Zakon o gozdovih je prinesel veliko sprememb, med drugim tudi na področju načrtovanja gospodarjenja z gozdovi. V gozdarski zakonodaji je tako prvič doslej zapisano, da se z načrti za gospodarjenje z gozdovi, med katere spadajo tudi lovskogojitveni načrti območij, določijo tudi pogoje za gospodarjenje z živalskim svetom. Za nosilca lovskogojitvenega načrtovanja je določen Zavod za gozdove Slovenije, pri izdelavi lovskogojitvenih načrtov pa je predvideno sodelovanje lovcev, kmetijcev, naravovarstvenikov in drugih, katerih dejavnost je povezana z divjadjo.

Za nekatere gozdarje je načrtovanje gospodarjenja z živalskim svetom lahko nova dejavnost, vendar v splošnem temu ni tako. Kajti z vsakim posegom v gozd (sečnja, gojitvena dela, gradnja prometnic, itd.) vplivamo na živalsko komponento gozda. D zdaj smo živalske habitate spreminjali in oblikovali nehote, v prihodnje bomo morali pri izdelavi načrtov za gospodarjenje z gozdovi enakovredno upoštevati tudi prsto živeče živali. Zato si oglejmo, kakšne so bile in so zakonske osnove za načrtovanje gospodarjenja z živalskim svetom, kakšna je oblika in vsebina sedanjih lovskogospodarskih načrtov in kakšna naj bi bila izhodišča za izdelavo prihodnjih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom.

* mag. J. P. dipl. inž. gozd., SGG, 65220 Tolmin, Brunov drevored 13, SLO

2 Zakonske osnove za gospodarjenje z živalskim svetom

2 Legal bases for the managing with the animal life

Gospodarjenje z živalskim svetom narekuje veljavna zakonodaja s področja gozdarstva, lovstva in varstva okolja. Zato si oglejmo, kako se je to dejavnost obravnavalo v bližnji preteklosti, kakšno je trenutno stanje in kakšni so obeti za prihodnost.

2.1 Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč iz l. 1976

2.1 The Act on Protection, Breeding and Hunting of the Wild as well as on the Managing of Hunting Places from 1976

Glavne značilnosti trenutno še veljavnega zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76) so naslednje:

1. Lovskimi organizacijam je omogočeno, da popolnoma samostojno upravljajo z lovišči, ki so jim dodeljena v upravljanje brez odškodnine in za nedoločen čas (23. člen).

2. Zaradi skladnejšega razvoja gospodarjenja z divjadjo in zagotovitve družbenega vpliva na gospodarjenje z divjadjo so se ustanovila lovskogojitvena območja. Pri njihovem oblikovanju se je upoštevalo življenjski prostor glavnih vrst divjadi, ki je potreben za nemoten razvoj populacij teh vrst divjadi (31. člen).

3. Zaradi usklajevanja različnih interesov v zvezi z divjadjo, je v okviru lovskogojitvenih območij predvideno sklepanje družbenih dogovorov med lovskimi, gozdarskimi in kmetijskimi organizacijami, krajevnimi skupnostmi, drugimi zainteresiranimi samoupravnimi organizacijami in občino (34. člen).

4. Z družbenimi dogovori naj bi se uredilo medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti vseh udeležencev dogovora, za preprečevanje škod po divjadi in na divjadi pa je predvideno sklepanje samoupravnih sporazumov, ki jih sklepajo lovske, kmetijske in gozdarske organizacije ter krajevne skupnosti (69. člen).

5. Vsaka lovska organizacija mora za svoje lovišče izdelovati in sprejemati 5 letne

lovskogospodarske načrte, na podlagi katerih se sestavlja letne načrte gospodarjenja z divjadjo. Določbe lovskogospodarskega načrta in letnih načrtov gospodarjenja z divjadjo so obvezne za lovsko organizacijo, ki upravlja lovišče (38. člen).

6. Lovskogospodarski načrti, gozdnogospodarski načrti in načrti o razvoju kmetijstva v občini morajo biti glede števila in strukture posameznih vrst divjadi medsebojno usklajeni in ne smejo biti v nasprotju z določbami družbenega dogovora (40. člen).

7. Lovskogospodarske načrte lovskih organizacij potrjuje ustrezeni organ občinske skupščine, na območju katere je lovišče, oziroma njegov pretežni del (41. člen).

8. Ker za neizpolnjevanje družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov o preprečevanju škod niso predvidene kazenske sankcije, lovskogojitvena območja v glavnem niso zaživelata tako, kot bi morala.

2.2 Zakon o gozdovih iz l. 1985

2.2 Forestry Act from 1985

Zakon o gozdovih (Ur. list SRS, 18/85) je lovstvo, divjad in škode obravnaval v desetih členih.

SIS za gozdarstvo v njihove naloge je obravnavalo 6 členov (9., 16., 17., 19., 22. in 23. člen), povzetek njihove vsebine pa je naslednji:

– V SIS za gozdarstvo so se združevale tudi zainteresirane samoupravne organizacije s področja kmetijstva, lovstva, turizma, vodnega gospodarstva in varstva okolja.

– V SIS za gozdarstvo naj bi se usklajevalo interese pri sočasni rabi gozdov za potrebe kmetijstva, vodnega gospodarstva, lovstva, turizma in rekreacije.

– V SIS za gozdarstvo naj bi se spremljalo medsebojno usklajenost gozdnogospodarskih in lovskogospodarskih načrtov in dajalo mnenja k lovskogospodarskim načrtom.

– Samoupravni sporazumi o temeljih plana območnih SIS za gozdarstvo naj bi določali:

· obseg združevanja sredstev za potrebe kmetijstva, vodnega gospodarstva, lovstva, turizma, rekreacije in varstva okolja;

- obseg in vrsto ukrepov za zagotavljanje biološkega ravnotežja v gozdovih;
- kriterije in merila za ugotavljanje usklajenosti gozdnega in lovnega gospodarjenja.

Varstvo gozdov sta obravnavala 58. in 62. člen. Prvi odstavek 58. člena je določal, da mora gozdnogospodarska organizacija storiti vse potrebno za varovanje gozdov pred požari, rastlinskimi boleznimi in škodljivci ter drugimi škodami. Za neupoštevanje določb tega člena, ki so v povezavi z 62. členom, so bile predvidene kazenske sankcije.

Vsebina 62. člena je še vedno aktualna, zato ga navajam v celoti:

1. Vrste prosto živeče divjadi in njihova številčnost v gozdovih morajo biti usklajene s stanjem gozdov in njihovim razvojem, v ravnovesju z rastlinskimi in živalskimi vrstami v gozdovih ter ne smejo ovirati pravnega gospodarjenja z gozdno biogeocenozo.

2. Vrste in številčnost divjadi iz prejšnjega odstavka se uskladijo v gozdnogospodarskih načrtih območij in gozdnogospodarskih načrtih enot ter v lovskogospodarskih načrtih na podlagi dolgoročnih dogovorov, s katerimi se ureja celovitost razvoja gozdnih biogeocenzov.

3. Zaradi vzdrževanja biološkega ravnovesja med rastlinskimi in živalskimi vrstami v gozdovih ter usmerjanjem razvoja tega ravnovesja morajo biti gozdnogospodarski in lovskogospodarski načrti med seboj usklajeni. Organ, pristojen za potrditev lovskogospodarskega načrta, potrdi načrt po predhodnem mnenju območne skupnosti o tem, ali je predložen lovskogospodarski načrt usklajen z veljavnimi gozdnogospodarskimi načrti za te gozdove.

2.3 Uredba o urejanju posameznih razmerij iz Zakona o gozdovih iz leta 1986

2.3 Regulation on Certain Relations Based on the Forestry Act from 1986

Uredba o urejanju posameznih razmerij iz Zakona o gozdovih (Ur. list SRS, 31/86) je v 4. členu obravnavala tudi:

- način potrjevanja lovskogospodarskih načrtov;

- način ugotavljanja usklajenosti prosto živeče divjadi s stanjem gozdov;

· poseben režim gospodarjenja z gozdom in divjadjo v gozdovih, v katerih žive redke živalske vrste in v katerih so zimovališča divjadi;

- prepoved postavljanja krmišč in solnic za jelenjad in neavtohtono divjad zunaj rajoniziranega območja.

Kazenske sankcije so bile predvidene le za organizacije združenega dela ali druge pravne osebe, ki ne bi v roku spremenile ali dopolnile lovskogospodarskega načrta.

2.4 Pravilnik o gozdnem redu iz leta 1986

2.4 Statute on Forest Regulations from 1986

Pravilnik o gozdnem redu (Ur. list SRS, 31/86), ki še velja, obravnava živalski svet v 19. členu, ki ga navajam v celoti.

Gozdnogospodarska organizacija mora zaradi krepitve biološke stabilnosti gozda skrbeti zlasti za ohranjanje naravnega življenjskega okolja živalskih vrst, ki krepijo biološko ravnotežje in pri tem ščititi zlasti ptice, mravlje in netopirje.

Dobronamernost tega člena je izničena z drugim odstavkom 21. člena, ki določa, da je treba takoj posekati in izdelati drevje, ki so ga napadli podlubniki ali okužile nevarne zajedalske glive, bakterije ali virusi. S tem se namreč močno omeji življenjski prostor primarnih in sekundarnih duplarjev.

2.5 Pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja iz leta 1987

2.5 Statute on the Contents and Method of the Elaboration of Forest Management Plans and the Taking Records of their Implementation from 1987

Pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja (Ur. list SRS, 33/87), ki še velja, obravnava odnose med rastlinskimi in živalskim svetom v treh členih (18., 20. in 28. člen).

V poglavju o izdelavi gozdnogospodarskega načrta območja je v 18. členu, ki govori o trajnosti splošnokoristnih funkcij,

med drugim določeno, da se trajnost gozdov in njihovih funkcij preveri tudi tako, da se presodi:

- biološko stabilnost gozdov in občutljivost gozdnega prostora in
- usklajenost odnosov med rastlinskim in živalskim svetom.

V 20. členu, ki obravnava oblikovanje ciljev, smernic in programov ukrepov za posamezne dejavnosti gospodarjenja z gozdovi, je predvideno prihodnje urejanje odnosov gozd - divjad, in to z opredelitvijo strokovnih osnov za uskladitev odnosov (opredelitev vrst, gostote in strukture posamezne vrste divjadi; upoštevanje njene raronizacije; določitev ukrepov za omejitve ali varovanje posamezne vrste divjadi ter določitev za preprečevanje in sanacijo škod).

V opisnem delu gozdnogospodarskega načrta gospodarske enote pa so v 28. členu pri opredelitvi ciljev, usmeritev in ukrepov predvideni tudi ukrepi in smernice za vzpostavitev in vzdrževanje ravnovesja med gozdom in divjadjo.

2.6 Zakon o gozdovih iz leta 1993

2.6 Forestry Act from 1993

Novi Zakon o gozdovih (Ur. list Republike Slovenije, 30/93) v 19 členih neposredno omenja gospodarjenje z živalmi ali divjadjo ter lovstvo in lovskogojitveno načrtovanje. Členov, ki posredno obravnavajo to problematiko, je skoraj ravno toliko.

Bistvene novosti, ki bodo vplivale tudi na oblikovanje nove lovske zakonodaje, so naslednje:

- S programom razvoja gozdov Slovenije se določi tudi program ohranitve in gospodarjenja z živalskim svetom v gozdnem prostoru (7. člen).

- Z načrti za gospodarjenje z gozdovi se določijo pogoje za usklajeno rabo gozdov in tudi pogoje za gospodarjenje z živalskim svetom (8. člen).

- V splošnem delu gozdnogospodarskega načrta območja se na podlagi bioloških kazalcev določijo usmeritve za ohranjanje oziroma vzpostavitev naravne avtohtone sestave gozdnih življenjskih združb ter razmerje med divjadjo in njenim okoljem, kar je podlaga za izdelavo lovskogojitvenih načrtov območij (10. člen).

· V prostorskem delu gozdnogospodarskega načrta enote se med drugim določijo tudi območja, ki so pomembna za ohranitev prosto živečih živali (11. člen).

- V lovskogojitvenem načrtu območja se na podlagi ugotovljenih bioloških kazalcev usklajenosti divjadi z njenim okoljem določijo cilje, usmeritve in ukrepe za ohranitev ogroženih populacij divjadi in za zagotovitev naravnega ravnotežja med divjadjo in okoljem (1. odstavek 12. člena).

- Nosilec lovskogojitvenega načrtovanja je Zavod za gozdove Slovenije, pri izdelavi lovskogojitvenih načrtov pa sodelujejo lovci, kmetijci, naravovarstveniki in drugi, katerih dejavnost je povezana z divjadjo (2. odstavek 12. člena).

- V gozdovih se v skladu s splošnimi deli gozdnogospodarskih načrtov ohranjajo oziroma ponovno vzpostavljajo habitati avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst (1. odstavek 36. člena).

- Za gozdne ceste v gozdovih, ki so v prostorskih delih gozdnogospodarskih načrtov določeni kot pomembna območja za ohranitev prosto živečih živali, lahko Zavod določi poseben režim prometa (4. odstavek 39. člena).

- V proračunu Republike Slovenije se zagotavljajo tudi sredstva za sofinanciranje gojitvenih in varstvenih del ter za vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali v zasebnih gozdovih (2. odstavek 48. člena).

- Zavod za gozdove Slovenije izdeluje gozdnogospodarske načrte, lovskogojitvene načrte območij ter druge strokovne podlage za gospodarjenje z divjadjo v skladu z zakonom (1. odstavek 56. člena).

- Svet Zavoda določi osnutek in predlog lovskogojitvenega načrta območja (2. odstavek 60. člena).

- Tretjino članov sveta območne enote sestavljajo predstavniki lovstva, kmetijstva, varstva narave in varstva naravne in kulturne dediščine (2. odstavek 64. člena).

- Strokovni svet območne enote obravnava strokovna vprašanja, povezana z gozdarstvom in lovstvom v območju in predlaga rešitve in priporočila (66. člen).

· Temeljna uporabna in razvojno-raziskovalna dejavnost v gozdarstvu in lovstvu se opravlja v okviru nacionalnega raziskovalnega programa in v skladu z njim (2. odstavek 72. člena).

· Gozdarski inštitut Slovenije opravlja raziskovalno dejavnost na področju gozdov, gozdarstva, divjadi in lovstva (1. odstavek 73. člena).

2.7 Zakon o varstvu okolja iz leta 1993

2.7 Act on Environmental Protection from 1993

Zakon o varstvu okolja (Ur. list Republike Slovenije, 32/93) obravnava živalski svet v poglavju o varstvu naravnih dobrin in ga obravnava kot naravne vire in kot naravne vrednote. Členi zakona, ki bodo bistveno vplivali na oblikovanje nove lovske zakonodaje, so naslednji:

1. V 3. členu je med temeljnimi cilji varstva okolja navedeno tudi:

· Trajno ohranjanje narave, biološke raznovrstnosti in avtohtonosti biotskih vrst, njihovih habitatov ter ekološkega ravnotežja.

· Ohranjanje raznovrstnosti in kakovosti naravnih dobrin, naravnega genskega sklada ter ohranjanje rodovitnosti zemljišč.

2. Naravne vire obravnava 17. člen, bistvene določbe tega člena pa so naslednje:

· Prosto živeče divje živali so lastnina republike Slovenije.

· Pridobivanje in uživanje lastnine na zemljiščih in gozdovih ne sme ogroziti njihove ekološke funkcije.

· Vrste naravnih virov in varstvo ter pogoji njihovega gospodarskega izkoriščanja se določijo z zakonom.

3. V 18. členu je opredeljeno, da se z zakonom določi, kaj so naravne vrednote in način njihovega varstva.

4. V 21. členu sta določena predmet in plačilo koncesije, za gospodarjenje z živalskim svetom pa so pomembne naslednje določbe:

· Država ali lokalna skupnost (koncedent) lahko proti plačilu podeli koncesijo na naravni dobrini, ki je v njeni lasti, pravni ali fizični osebi (koncesionar), če je ta usposobljena za njeno upravljanje, rabo ali izkoriščanje.

· Plačilo za podeljeno koncesijo na naravni dobrini, ki je v lasti države, pripada državi in občini in to v razmerju, ki ga predpiše Vlada.

· Koncesijo na naravni dobrini se lahko podeli samo na podlagi javnega razpisa, razen če javen razpis ni smiselen zaradi lokacijske pogojenosti koncesije.

· Predmet koncesije na naravnem viru je pravica do njegovega gospodarskega izkoriščanja, kadar je izkoriščanje dejavnost ali kadar je naravni vir prevladujoča sestavina za dejavnost koncesionarja.

· Pri pridobitvi koncesije na podlagi javnega razpisa se lahko uveljavlja prednostna pravica. Prednostno pravico pridobitve koncesije ima lastnik prostora, na katerem je naravna dobrina, če izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka tega člena.

· Merila in način uveljavljanja prednostne pravice predpiše Vlada, pri čemer upošteva zlasti potrebe lokalnega prebivalstva, demografsko ogroženost območja in pretekle ter obstoječe pravice koncesijskega značaja.

2.8 Program trajnostnega razvoja gozdov v Sloveniji

2.8 A Program of Slovenian Forest Development Respecting Permanence

S programom trajnostnega razvoja gozdov v Sloveniji (Ljubljana, december 1993), ki ga je pripravilo MKG, so določeni dolgoročni cilji gospodarjenja z gozdovi. Opredelitve, ki so pomembne za prihodnje gospodarjenje z živalskim svetom, so naslednje:

1. Kot poseben cilj je predvidena ohranitev vseh vrst avtohtonih prosto živečih živali. Pestrost živalskega sveta se bo zagotovilo z ohranitvijo naravnih biotopov za živali in z ustreznimi ukrepi v njihovih populacijah.

2. Pri strategiji usklajevanja rabe gozdov z drugimi porabniki je predvideno:

· Primerno oblikovati in vzdrževati je treba vse gozdne robove in vse negozdne površine v gozdnem prostoru, ki so lahko namenjene za prehrano divjadi ali za rekreacijo.

· Gozdne površine pod daljnovodi je treba urediti za namene kmetijstva, izboljšati

šanje biotopov za divje živali in za pridelavo okrasnih drevesc.

3. Pri strategiji gojenja gozdov je predvideno:

- Sonaravno gospodarjenje, ki temelji predvsem na naravni obnovi gozdov.

- Pri melioracijah gozdov bo potrebno upoštevati ohranjanje življenjskega prostora prosto živečih divjih živali.

4. Strategija varstva gozdov predvideva spremljanje stopnje poškodovanosti sestojev zaradi parkljuste divjadi (na raziskovalnih ploskvah) in usklajevanje odnosa med rastlinskim svetom in divjadjo.

5. Za gospodarjenje z živalskim svetom in usklajevanje odnosov med gozdom in divjadjo je predvidena posebna strategija, katere bistvene značilnosti so:

- Prosto živeče divje živali so javna dobrina in last države.

- Gospodarjenja z divjadjo, ki je del živalskega sveta, ni mogoče prepustiti izključno lovstvu ali kaki drugi interesno ožji skupini.

- Živalski svet in njegov življenjski prostor sta soodvisna, stanje njunih medsebojnih odnosov pa se kaže v merljivih kazalcih na živalih in v njihovem okolju.

- Z zagotovitvijo biokoridorjev je treba zagotoviti povezavo populacij divjih živali.

- Ohranitev prosto živečih divjih živali je povezana z ohranitvijo njihovega naravnega življenjskega okolja.

- Posebno pozornost je treba nameniti negi plodonosnih vrst ter ohranitvi ustreznega števila sušic in drevesnih dupel.

- Lov naj bo predvsem naravovarstvena dejavnost, dohodki pridobljeni z lovom pa namenjeni izključno za ohranitev divjadi in njenega okolja.

- Ohranitev vseh prosto živečih divjih živalskih vrst in njihovega naravnega življenjskega okolja je uresničljiva samo s kakovostnim lovskogospodarskim načrtovanjem, ki je vključeno v sistem prostorskega in gozdnogospodarskega načrtovanja.

- Temeljni cilj usmerjanja razvoja prosto živečih divjih živali je torej ohranitev vseh avtohtonih populacij in hkrati tudi ohranitev njihovega naravnega življenjskega okolja.

6. Organizacija inšpekcijske službe se mora prilagoditi sonaravnemu in večna-

menskemu konceptu gospodarjenja z gozdovi, zato naj se inšpekcijsko službo oblikuje celovito, za nadzor vsega naravnega prostora (skupna gozdarska, lovška, ribiška in naravovarstvena inšpekcija).

7. Pri pridobivanju gozdnih proizvodov in odpiranju gozdov z gozdnimi prometnicami bo v prihodnje potrebno upoštevati ekološko občutljivost gozdnih ekosistemov in pomen gozda kot življenjskega prostora prosto živečih divjih živali.

8. Diplomante visokošolskega študija gozdarstva bo potrebno usposobiti za celostno (ekološko in ekonomsko usklajeno) gospodarjenje z gozdom in drugimi obnovljivimi viri.

9. Pri raziskovalni dejavnosti bo treba posvetiti posebno pozornost naravi gozdnih ekosistemov, kar vključuje usklajevanje rastlinske in živalske komponente.

10. Država bo sofinancirala dela pri vzdrževanju življenjskega okolja prosto živečih divjih živali in varstvo pred rastlinojedo divjadjo.

11. Eden izmed temeljnih ukrepov za trajnostni razvoj gozdov bo tako gospodarjenje z živalskim svetom, ki bo:

- zagotovilo kakovostno dolgoročno območno lovskogojitveno načrtovanje, ki bo usmerjalo razvoj prosto živečih divjih živali in ohranjalo njihovo življenjsko okolje,

- v vseh slovenskih gozdovih vpeljavalo spremljavo bioindikatorjev usklajenosti med rastlinskimi in živalskim svetom,

- pospešeno reševalo neuskklajenost med rastlinojedo divjadjo in njenim življenjskim okoljem.

2.9 Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst iz leta 1993

2.9 A Regulation on the Protection of Endangered Animal Species from 1993

Z uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Ur. list Republike Slovenije, 57/93) se je zavarovalo kopensko in sladkovodno favno, katere obstoj je ogrožen zaradi redkosti, sprememb v okolju, naravnega zmanjševanja njihovih populacij ali zaradi vpliva človeka. Med drugim se je zavarovalo tudi precej vrst, ki so bile doslej lovna divjad. Pobuda je sicer dobra, vendar

je uredba pomanjkljiva, saj niso zaščiteni tudi habitati ogroženih živalskih vrst. Ker je zaščiteni precej živalskih vrst, ki so navadnim zemljanom neznane ali pa mu ogrožajo pridelke na vrtu, sta nadzor nad izvajanjem uredbe in sankcioniranje prekrškov zelo vprašljiva. Vendar je možna parcialna zaščita habitatov ogroženih vrst, saj je v 4. členu predvideno, da lahko minister za kulturo, po poprejšnjem mnenju ministra za okolje, začasno prepove ali omeji poseg ali dejavnost, ki neposredno ogroža življenjski prostor zavarovane vrste, pri čemer upošteva redkost življenjskega prostora in ogroženost vrste.

2.10 Enotne gojitvene smernice v Sloveniji

2.10 Uniform Silvicultural Guidelines in Slovenia

Lovske družine so prek območnih zvez lovskih družin združene v Lovski zvezi Slovenije, ki med drugim skrbi tudi za strokovno izpopolnjevanje svojega članstva. Da bi se zagotovilo dolgoročno in strokovno gospodarjenje z divjadjo, se vsakih 5 let izdela in sprejme Enotne gojitvene smernice v Sloveniji, katerih izvajanje je obvezno za vse lovske organizacije in lovce. Srednjeročni lovskogospodarski načrti in letni načrti gospodarjenja z divjadjo morajo biti usklajeni z določili teh smernic, zoper kršitelje pa se uvede sankcije, skladno z dogovorom v lovskogojitvenem območju. Zadnje Enotne gojitvene smernice v Sloveniji veljajo od 1.1.1991 dalje.

3. Vsebina sedanjih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom

3. The contents of the present plans of the managing with the animal life

Glede na trenutno veljavno zakonodajo, ki se nanaša na gospodarjenje z živalskim svetom, naj bi veljali naslednji načrti gospodarjenja z divjadjo:

- Družbeni dogovori
- Samoupravni sporazumi
- Lovskogospodarski načrti lovišč za obdobje 1991-1995
 - Letni načrti gospodarjenja z divjadjo
 - Območni gozdnogospodarski načrti za obdobje 1991-2000

3.1 Družbeni dogovori

3.1 Social agreements

Na podlagi 33., 34. in 35. člena Zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76) se je v lovskogojitvenih območjih moralo sklepati Družbene dogovore o skupnih enotnih ukrepih za ohranitev in gojitev divjadi ter ohranitev njenega naravnega življenjskega prostora. Družbene dogovore so sklepale:

- Lovske organizacije,
- SIS za gozdarstvo,
- Gozdnogospodarske organizacije,
- Kmetijske zemljiške skupnosti,
- Kmetijske organizacije združenega dela,
- Krajevne skupnosti,
- Vodne skupnosti,
- Ribiške organizacije,
- Skupščine občin.

Okvirna vsebina družbenih dogovorov je bila naslednja:

- Navedlo se je vse vrste sesalcev in ptic, ki žive v območju.
- Lovske organizacije so se obvezale, da bodo uravnale številčnost, starostno in spolno strukturo ter zastopanost posameznih vrst divjadi in to na podlagi stopnje škod od divjadi, stopnje izkoriščenosti rastlinstva s pašo in objedanjem in merljivih kazalcev stanja populacij divjadi.
- Gozdnogospodarske organizacije so se obvezale, da bodo pri načrtovanju ter izvajanju del upoštevale tudi potrebe divjadi.
- Kmetijske delovne organizacije in kmetijske zemljiške skupnosti so se obvezale, da bodo pri izvajanju svoje dejavnosti upoštevale tudi potrebe divjadi.
- Skupščine občin so se obvezale, da bodo v procesu prostorskega načrtovanja upoštevale tudi interese divjadi in potrjevale le medsebojno usklajene lovsko gospodarske načrte.
- Krajevne skupnosti so se obvezale, da bodo v okviru svojih dejavnosti sodelovale pri varstvu okolja in s tem pri ohranitvi pogojev za divjad.
- Za nadzor nad izvajanjem družbenega dogovora se je iz vrst udeležencev dogovora izvolilo koordinacijski odbor, ki naj bi

skrbel za njegovo izvajanje in za izvajanje ter letno dopolnjevanje srednjeročnih in letnih samoupravnih sporazumov o medsebojnih pravicah in obveznostih pri preprečevanju škod od divjadi in na divjadi.

Zadnje družbene dogovore se je sklenilo za obdobje 1986-1990, z nastopom družbenih sprememb pa je njihovo sklepanje postalo nemogoče in nepotrebno, saj se jih ni nihče držal.

3.2 Samoupravni sporazumi

3.2 Self management agreements

Na podlagi 69. člena Zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76) in na podlagi družbenih dogovorov se je sklepalo različne oblike samoupravnih sporazumov o medsebojnih pravicah in obveznostih pri preprečevanju škod od divjadi in na divjadi ter pri uporabljanju zaščitnih sredstev. V nekaterih lovskogojitvenih območjih so samoupravne sporazume sklepali za srednjeročno obdobje, drugje so se dogovorili za letne samoupravne sporazume. Nekje so samoupravne sporazume sklepali na nivoju lovskogospodarskih območij, drugje na nivoju zvez lovskih družin, sklepali pa so jih tudi na nivoju lovskih družin. Ne glede na nivo sklepanja, je bilo za vse samoupravne sporazume značilno, da so načelne zadeve povzeli iz družbenih dogovorov, konkretne zadeve pa so se nanašale na:

- izdelavo srednjeročnih in letnih lovskogospodarskih načrtov,
- rajonizacijo divjadi in lokacijo krmišč,
- ukrepe za ohranjanje in vzdrževanje prednostnih površin za divjad,
- površine, kjer naj bo težišče odstrela rastlinojede divjadi,
- sredstva in metode za zaščito mladja in nasadov,
- plan odstrela posameznih vrst divjadi,
- čas in način usklajevanja spornih vprašanj,
- oceno in povračilo škode po divjadi.

Z nastopom družbenih sprememb je usahnilo tudi sklepanje samoupravnih sporazumov, zadnji pa so se sklenili za obdobje 1986-1990.

3.3 Srednjeročni lovskogospodarski načrti

3.3 Medium-term hunting management plans

Na podlagi 38. in 39. člena zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76) in na podlagi družbenih dogovorov mora vsaka lovška organizacija za svoje lovišče izdelati in sprejeti srednjeročni lovskogospodarski načrt. Od LZS predpisana enotna vsebina srednjeročnih načrtov je naslednja:

1. Podatki o organizaciji, ki upravlja lovišče

2. Podatki o zemljišču na katerem je lovišče:

- Katastrske občine
- Občine, krajevne skupnosti
- Kmetijske zemljiške skupnosti
- Kmetijske organizacije
- Gozdnogospodarske organizacije
- Opis meja lovišča
- Površina lovišča (lovna, nelovna)
- Površina lovišča po kulturah
- Klimatske razmere
- Geografski, geološki in pedološki opis lovišča

· Vodne razmere

· Drugi, za življenjske razmere divjadi pomembni vplivi

· Opis najznačilnejših gozdnih združb

3. Podatki o lovišču

· Podatki o vrstah divjadi, ki stalno ali občasno naseljujejo območje

· Glavne značilnosti temeljnih vrst divjadi

· Podatki o številčnosti, odstrelu in izgubah divjadi v preteklem srednjeročnem obdobju

4. Načrt gojitve divjadi v obdobju...

· Opredelitev odnosa do vseh lovnih vrst

· Program vlaganja v življenjske razmere divjadi

· Program preprečevalnih ukrepov za omejevanje škod zaradi divjadi

· Druga vprašanja sodelovanja z uporabniki naravnega prostora

· Stanje in program vzdrževanja ter program investicij v lovsko-tehnične objekte

· Program lovskega turizma

· Gojitveno-čuvajska služba

· Lovska kinologija

· Izobraževanje lovcev

· Finančno-ekonomski načrt upravljanja z loviščem

Zadnji srednjeročni lovskogospodarski načrti so bili narejeni za obdobje 1991-1995. Po Zakonu o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76) je njihova izdelava upravičena. Zaradi družbenih sprememb po l. 1990, ko so prenehale delovati tudi SIS za gozdarstvo, se postavlja vprašanje, če so si vse lovskogospodarske organizacije od SIS ali GG pridobile mnenje o srednjeročnih lovskogospodarskih načrtih za obdobje 1991-1995 in če so potrjeni, odnosno, če je njihova potrditev legitimna.

3.4 Letni lovskogospodarski načrti

3.4 Annual hunting management plans

Letne lovskogospodarske načrte se naređi na podlagi srednjeročnih načrtov in jih sestavljajo plan odstrela divjadi (število in starostna ter spolna struktura), plan biomediorativnih in drugih del v lovišču in finančni načrt. Letne lovskogospodarske načrte se sprejema na rednih letnih občnih zborih LD, usklajevanje in potrjevanje pa bi moralo potekati tudi v okviru lovskogojitvenih območij.

3.5 Obravnava gospodarjenja z živalskim svetom v območnih gozdnogospodarskih načrtih

3.5 The dealing of the management with the animal life in district forest management plans

Ker je Pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja (Ur. list SRS, 33/87), kar se tiče obravnavanja gospodarjenja z živalskim svetom precej skop, je Biotehniška fakulteta to problematiko bolj podrobno prikazala v raziskovalni nalogi z naslovom "Izpopolnjevanje sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji". Vsebinsko te naloge, v kateri so obdelane strokovne podlage za obnovo območnih gozdnogospodarskih načrtov, se je obravnavalo l. 1989 tudi na seminarju v Topolšici. Izhodišča naloge in seminarja je bilo, da je v gozdnogospodarskih načrtih območij pri obravnavi gospodarjenja z živalskim sve-

tom potrebno obravnavati naslednje problemske sklope:

- Funkcija varstva in gojitve divjadi
- Organiziranost lovstva v gozdnogospodarskem območju
- Scena prehranskih in drugih življenjskih pogojev za divjad in usklajenost populacij divjadi z okoljem
- Analiza uspešnosti pri vzpostavljanju in vzdrževanju ravnovesja med rastlinsko in živalsko komponento gozda
- Uravnovešenost med rastlinsko in živalsko komponento gozda
- Oblikovanje temeljnih strategij za usklajevanje odnosov gozd-divjad
- Oblikovanje strokovnih podlag za vzpostavitev in vzdrževanje odnosov gozd-divjad

Gospodarjenje z živalskim svetom naj se ne bi obravnavalo na enem mestu, ampak naj bi se ga prikazalo ločeno v naslednjih poglavjih:

- Analiza proizvodnih in drugih dejavnikov
- Analiza preteklega gospodarjenja z gozdovi
- Preverjanje sedanjega stanja gozdov in gospodarjenja z vidika trajnosti
- Načrt za prihodnje gospodarjenje z gozdovi

Pregled potrjenih gozdnogospodarskih načrtov območij je pokazal naslednje upoštevane predlagane navodil:

- V celoti so jih upoštevala tri gozdna gospodarstva
- Z manjšimi odstopanji in prilagoditvami jih je upoštevalo pet gozdnih gospodarstev
- V enem ali dveh poglavjih je gospodarjenje z živalskim svetom prikazalo šest gozdnih gospodarstev.

Ker so razlike med posameznimi gozdnimi gospodarstvi velike, si bolj podrobno oglejmo, kako so posamezna Gozdna gospodarstva obravnavala gospodarjenje z živalskim svetom.

3.5.1 Funkcija varstva in gojitve divjadi

3.5.1 The function of protection and breeding of the wild

Vsa gozdna gospodarstva so na karti prostorsko prikazala večino zimovališč in

mirnih con za divjad, pisna obrazložitev te funkcije pa je v večini primerov bolj skopa.

3.5.2 Organiziranost lovstva v gozdnogospodarskem območju

3.5.2 *The organization of huntsmanship in a forest managing district*

Samo število lovskogojitvenih območij, lovskih družin in gojitvenih lovišč je navedlo pet gozdnih gospodarstev. Osem gozdnih gospodarstev je tabelarno prikazalo število lovskih družin in površino lovišč, nekatera pa tudi število lovcev, lovskih čuvajev in lovskih tehnikov ter velikost lovne površine na enega člana LD. Eno gozdno gospodarstvo organizacije lovstva ni obravnavalo.

Ker se lovskogojitvena območja ujemajo z gozdnogospodarskimi območji le v dveh primerih, v drugih območjih jih je 2-7, se vsa gozdna gospodarstva pritožujejo, da je sodelovanje z lovci zapleteno. Ker obstaja v Sloveniji poleg lovskih družin še 9 gojitvenih lovišč, katerih meje se v večini primerov ravnó tako ne ujemajo z mejami gozdnogospodarskih območij, je sporazumevanje med gozdarji in lovci še dodatno otežkočeno.

3.5.3 Ocena prehranskih in drugih življenjskih pogojev za divjad in usklajenost populacij divjadi z okoljem

3.5.3 *The assessment of nutritional and other vital conditions of the wild and the balance between the populations with the environment*

Za oceno prehranskih možnosti in drugih življenjskih pogojev za divjad so gozdna gospodarstva uporabila:

- oceno prehranskih možnosti posameznih gozdnih združb,
 - razmerje razvojnih faz in dinamiko obnov,
 - zastopanost posameznih drevesnih vrst,
 - delež kmetijskih površin,
 - odprtost gozdov,
 - nadmorsko višino in nebesno lego,
 - rezultate popisov vpliva divjadi na gozdno vegetacijo,
 - splošen opis na podlagi opazovanj.
- Izbira metod je bila različna, posamezna

gozdna gospodarstva pa lahko razvrstimo v naslednje skupine:

- Kompleksno oceno prehranskih možnosti in drugih življenjskih pogojev za glavne vrste divjadi sta naredili dve gozdni gospodarstvi.
- Grobo razčlenitev gozdnih združb na prehransko revne do bogate so uporabila tri gozdna gospodarstva.
- Kot glavno merilo prehranskih možnosti je rezultate popisov vpliva divjadi na gozdno vegetacijo uporabilo pet gozdnih gospodarstev.
- Splošen opis na podlagi opazovanj, nekatera tudi na podlagi raziskav, so uporabila štiri gozdna gospodarstva.

3.5.4 Analiza uspešnosti pri vzpostavljanju in vzdrževanju ravnovesja med rastlinsko in živalsko komponento gozda

3.5.4 *An analysis of successful establishing and maintaining of the balance between the plant and animal forest component*

Za uspešno analizo ravnovesja med rastlinsko in živalsko komponento gozda bi bilo potrebno proučiti:

- dosedanji odstrel glavnih vrst divjadi,
- rezultate popisov vpliva divjadi na gozdno vegetacijo,
- izvršene ukrepe za izboljšanje prehranskih pogojev divjadi,
- gospodarjenje z gozdom in izvajanje gojitvenih ukrepov,
- negativne vplive okolja.

Gozdna gospodarstva so analizo uspešnosti vzpostavljanja in vzdrževanja ravnovesja med rastlinsko in živalsko komponento gozda opravila na naslednji način:

- Kompleksno analizo z upoštevanjem vseh prej navedenih elementov sta naredili dve gozdni gospodarstvi.
- Temeljito analizo odstrela in vpliva divjadi na gozdno vegetacijo so naredila tri gozdna gospodarstva.
- Samo podrobno proučitev odstrela divjadi je naredilo pet gozdnih gospodarstev.
- Verbalni opis odstrela divjadi (brez tabel) sta naredili dve gozdni gospodarstvi.
- Analizo uspešnosti nista naredili dve gozdni gospodarstvi, ki pa omenjata, da odnosi niso usklajeni.

3.5.5 *Uravnovešenost med rastlinsko in živalsko komponento gozda*

3.5.5 *The balance between the plant and animal forest component*

Uravnovešenost med rastlinsko in živalsko komponento gozda naj bi se ocenilo predvsem na podlagi popisov vpliva divjadi na gozdno vegetacijo, na podlagi ocene raznih škod in s spremljanjem razvoja posameznih populacij divjadi v območju.

Vsa gozdna gospodarstva so problem uravnovešenosti med rastlinsko in živalsko komponento gozda obdelala že v prejšnjem poglavju. Nekatera so to problematiko skušala prikazati posebej, vendar je povsod prišlo do ponavljanja že prej navedenih dejstev.

3.5.6 *Oblikovanje temeljnih strategij za usklajevanje odnosov gozd-divjad*

3.5.6 *The defining of basic strategies as to bringing the forest-wild relations into line*

Večina gozdnih gospodarstev je v tem poglavju prikazala načelne predloge in usmeritve za prihodnje gospodarjenje z gozdom in divjadjo. Usmeritve so v glavnem prikazane ločeno za gozdarje in lovce, razlike med posameznimi gozdnimi gospodarstvi pa so naslednje:

- Načelne usmeritve za prihodnje gospodarjenje z gozdom in divjadjo je prikazalo osem gozdnih gospodarstev, od tega jih je sedem obravnavalo tudi višino in strukturo odstrela divjadi.

- Konkretna smernice za gospodarjenje z gozdom in živalskim svetom so temeljito pripravila tri gozdna gospodarstva.

- Okvirne smernice samo za gozdarje je naredilo eno gozdno gospodarstvo.

- Brez strategije in usmeritev sta dve gozdni gospodarstvi.

3.5.7 *Oblikovanje strokovnih podlag za vzpostavitev in vzdrževanje odnosov gozd-divjad*

3.5.7 *The defining of professional bases for the establishing and maintaining of the forest-wild relations*

Vsebinsko tega poglavja so si gozdna gospodarstva razlagala zelo različno in večina

je smernice prikazala že v prejšnjem poglavju, konkretnih zadožitev pa niso precizirala. Pet gozdnih gospodarstev je storilo tudi to, in sicer:

- Seznam zimovališč, brlogov in rastišč divjega petelina je pripravilo eno gozdno gospodarstvo.

- Seznam prednostnih površin za divjad so pripravila tri gozdna gospodarstva.

- Seznam ogroženih živalskih vrst v območju je izdelalo eno gozdno gospodarstvo.

3.5.8 *Ocena pristopa posameznih gozdnih gospodarstev k obravnavi gospodarjenja z živalskim svetom*

3.5.8 *Assessment of the approach of individual forest enter prices towards the managing with the animal life*

Izbira metod in intenzivnost obravnave gospodarjenja z živalskim svetom je po posameznih gozdnih gospodarstvih zelo različna. Kako so se v posameznih območjih lotili obravnave tega problema, je bilo odvisno od:

- uravnovešenosti odnosov med rastlinsko in živalsko komponento gozda v območju,

- doseganjih raziskav na tem področju,
- usposobljenosti gozdarskih strokovnjakov in

- zainteresiranosti vodilnih kadrov za to problematiko.

Zato ne preseneča, da so pri grobi razčlenitvi gozdnih združb na prehransko revne do bogate na nekem gozdnem gospodarstvu razglasili obrečne gozdove za prehransko manj primerne, na drugih dveh pa so jih postavili na prvo mesto, kamor tudi spadajo.

V glavnem lahko gozdna gospodarstva razdelimo na tri skupine:

- Izstopajo GG Kočevje, GG Nazarje in GG Postojna, kjer so bolj ali manj temeljito proučili celotno gospodarjenje z živalskim svetom in izdelali tudi konkretne smernice za prihodnje gospodarjenje.

- V drugi skupini je pet gozdnih gospodarstev, ki so bolj temeljito obdelala prehranske pogoje za divjad in samo gospodarjenje z divjadjo.

· V tretjo skupino so uvrščena druga gozdna gospodarstva, ki gospodarjenju z živalskim svetom niso posvetila kakšne posebne pozornosti.

Navodila, ki so okvirno predlagala obseg in način obravnave gospodarjenja z živalskim svetom v območnem gozdnogospodarskem načrtu, so bila potrebna. Ker je v njih bil (tako kot v pravilniku o izdelavi gozdnogospodarskih načrtov) poudarek na odnosih gozd-divjad, se je v večini območnih načrtov obravnavalo predvsem ta problem. Celosten pristop do živalskega sveta pa je bolj prišel do izraza v tistih gozdnogospodarskih območjih, v katerih se niso togo držali predpisanih navodil.

4 Izhodišča za izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom

4 The concepts for the elaboration of district wildlife management plans

Iz pregleda nekdanje gozdarske in še vedno veljavne lovske zakonodaje je razvidno, da je bila v slovenski gozdnati krajini pri načrtovanju gospodarjenja s prostorom uzakonjena dvotirnost, odnosno trotirnost. Gozdarjem, kmetijcem in lovcem je bilo skupno le načrtovanje čim večjih donosov lesa, kmetijskih pridelkov in dohodkov od izvajanja lova. In to kljub deklaracijam o sonaravnem gospodarjenju ter varstvu in gojitvi divjadi. Gozdarjem je bila možnost vplivanja na izdelavo lovskogospodarskih načrtov sicer dana, vendar le na način samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja ter dajanja mnenj k lovskogospodarskim načrtom, ki se jih je pri potrjevanju načrtov upoštevalo ali pa tudi ne. Ker za kršitve družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov niso bile predvidene nobene kazenske sankcije, je lovsko načrtovanje krenilo po svojih poteh in je interese gozdarstva čedalje manj upoštevalo. Zaradi neuskkljenosti interesov je kmalu prišlo do konfliktov, ki se kažejo predvsem v ovirani in mestoma tudi onemogočeni naravni obnovi gozdov.

Druga značilnost je, da se lovsko gojitveni načrti ukvarjajo le s prosto živečimi živalmi, ki so bile, ki so ali ki lahko postanejo

predmet lovstva (3. člen zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi, Ur.list SRS, 25/76). Vseh drugih divjih živali ni obravnavala ne gozdarska, ne lovska zakonodaja. Glede na to, da še ni ustreznih podzakonskih aktov k novemu Zakonu o gozdovih in ker še nekaj časa ne bo novega zakona o lovu, se bo sedanje stanje verjetno podaljšalo še za nekaj časa. Vendar velja potrpeti, saj so z novim Zakonom o gozdovih, Zakonom o varstvu okolja, Uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst in Programom trajnostnega razvoja gozdov v Sloveniji dane dobre osnove za izdelavo pravilnika o izdelavi območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom in novega zakona o lovu.

Oglejmo si, kakšne so zakonske osnove za izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom:

1. Zakon o gozdovih (Ur. list Republike Slovenije, 30/93)

· Z 12. členom je predvidena izdelava lovskogojitvenih načrtov območij, za nosilca načrtovanja pa je določen Zavod za gozdove Slovenije.

· S 16. členom je določeno, da minister, pristojen za gozdarstvo, v soglasju z ministrom, pristojnim za okolje in prostor, in ministrom, pristojnim za varstvo naravne oziroma kulturne dediščine, predpiše vsebino načrtov za gospodarjenje z gozdovi.

· V 101. členu je določeno, da minister, pristojen za gozdarstvo, izda predpise iz prejšnjega člena najpozneje v enem letu po uveljavitvi zakona.

2. Zakon o varstvu okolja (Ur. list Republike Slovenije, 32/93)

· V 3. členu je med temeljnimi cilji varstva okolja navedeno tudi trajno ohranjanje narave, biološke raznovrstnosti in avtohtonosti biotskih vrst, njihovih habitatov ter ekološkega ravnotežja.

· S 17. členom je določeno, da so prosto živeče divje živali lastnina države, ki za vse vrste naravnih virov določi pogoje njihovega varstva in gospodarskega izkoriščanja.

· V 21. členu sta določena predmet in plačilo koncesije na naravnih dobrinah, med katere spadajo tudi prosto živeče divje živali.

3. Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Ur. list Republike Slovenije, 57/93)

· S 1. členom je za naravno znamenitost razglašeno precej vrst, ki so bile doslej lovna divjad.

· V 4. členu je določeno, da minister, pristojen za kulturo, po poprejšnjem mnenju ministra, pristojnega za okolje, lahko začasno prepove ali omeji poseg ali dejavnost, ki neposredno ogroža življenjski prostor zavarovane vrste, pri čemer upošteva redkost življenjskega prostora in ogroženost vrste.

Zakonske osnove za izdelavo lovskogojitvenih načrtov območij so dane, vendar to ne zadostuje. Menim, da moramo preseči staro miselnost, ko smo se gozdarji ukvarjali le s problemom preštevilčne rastlinojede parkljaste divjadi, in z načrti začeti obravnavati vse prosto živeče divje živali v gozdnati krajini. Zato predlagam, da začnemo z izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom, pri njihovi izdelavi pa bi morali upoštevati naslednja strokovna izhodišča:

1. Osnovne predpostavke:

· Največji vpliv na živalski svet imajo spremembe v rabi krajine (zaraščanje, agrokemija, itd.).

· Izvajanje sečnje, gozdnogojitvenih del in gradnja gozdnih cest spreminjajo živalske habitate bolj kot katerakoli druga aktivnost v gozdu.

· Pri sedanjem načinu gospodarjenja so živalski habitati v večini gospodarskih gozdov le vzporedni produkt proizvodnje lesa.

· Splošno kritiziranje gozdarjev in dosežanje aktivnosti naravovarstvenikov in lovcev so bolj malo pomagale pri zaščiti živalskih habitatov.

· Dolgoročno lahko gozdar z eno sečnjo bolj vpliva na živalski svet, kot pa se to da doseči z aktivnostjo lovcev in naravovarstvenikov v desetletjih.

· Rezultat naraščajoče naravovarstvene osveščenosti javnosti je, da se ne govori več samo o divjadi ampak tudi o nelovnih vrstah, predvsem ogroženih.

· Naraščajoče potrebe javnosti po splošno koristnih funkcijah (rekreacija, nabiral-

ništvo) že nakazujejo konflikte z lovci in gozdarji.

· Spremembam v okolju, v katerem deluje gozdarstvo, se bomo morali prilagoditi tudi gozdarji.

2. Gospodarjenje za lesnoproizvodno funkcijo

· Dozdaj uveljavljeni načini gospodarjenja z gozdom različno vplivajo na pestrost in stabilnost gozdnih ekosistemov.

· Za prebiralni gozd je, poleg trajnosti donosov na majhni površini, značilna predvsem kontinuirana proizvodnja debelega drevja, ki se jo doseže z vertikalno pestrostjo in horizontalno enomernostjo. Tak način gospodarjenja koristi živalskim vrstam, ki so prilagojene pogojem zrelih starih gozdov.

· Pri enodobnem načinu gospodarjenja se oblikuje izrazite razvojne stadije, kar zagotavlja horizontalno pestrost in vertikalno enoličnost sestojev. Če površine posameznih razvojnih stadijev niso prevelike in so ustrezno razporejene, je pri tem načinu gospodarjenja z gozdom zagotovljena pestrost habitatov za različne živalske vrste.

· Skupinsko postopno gospodarjenje in sproščena tehnika gozdov zagotavljata veliko stopnjo horizontalne pestrosti, kajti različni razvojni stadiji in različne oblike sestojev so mozaično raztreseni po celem gozdu. Taka mešanost sestojnih oblik in razvojnih stadijev zagotavlja veliko pestrost habitatov in živalskega sveta.

· Noben posamezen sistem gospodarjenja z gozdom ne more biti vsestransko uporaben za gospodarjenje z živalskim svetom.

3. Gospodarjenje z gozdom za živalski svet

· Živalski habitat je razvrstitev hrane, kritja in vode, ki zadovoljuje biološke potrebe enega ali več osebkov iste vrste.

· Vsaka živalska vrsta je prilagojena habitatki niši ali specifični razvrstitvi in količini hrane, kritja in vode.

· Vsaka kombinacija rastlinskih združb in njihovih razvojnih stadijev ima enkratno kombinacijo habitatnih niš.

· Razvrstitev rastlinskih združb, razvoj-

nih stadijev in stanja sestojev se odraža v gozdnem robu. Čim bolj je rob izrazit, večja je pestrost živalskega sveta.

- Gozd z veliko stopnjo pestrosti gozdnih združb in njihovih razvojnih stadijev ter dolgim gozdnim robom zagotavlja habitate za zelo raznovrsten živalski svet.

- Gozdni ekosistem je dinamična tvorba in vsaka sprememba strukture in zgradba gozda je naklonjena določenim živalskim vrstam in neugodno vpliva na druge.

- Gospodarjenje z živalskim svetom je umetnost gospodarjenja s habitatom in populacijo in ima dva proizvodna cilja: gospodarjenje za bogastvo živalskih vrst in gospodarjenje za izbrane živalske vrste.

- Pri gospodarjenju za bogastvo živalskih vrst se z vegetacijo upravlja tako, da so v vegetacijskem mozaiku vseh rastlinskih združb navzoči različni stadiji.

- Pri gospodarjenju za izbrane živalske vrste (divjad ali ogrožene vrste) se z vegetacijo upravlja tako, da se omejujoče faktorje naredi manj omejujoče.

- Oba sistema gospodarjenja se lahko uporablja skupaj, da se zagotovi pestrost vrst, ko se pospešuje izbrano vrsto na specifični lokaciji in v specifične namene.

4. Skupna proizvodnja lesa in živalskih habitatov

- Gospodarjenje za lesnoproizvodno funkcijo vpliva velikopovršinsko, dramatično spreminja živalske habitate, ima velik vpliv na živalski svet in ima na razpolago dovolj finančnih sredstev.

- Gospodarjenje za živalske habitate deluje na majhni površini, počasi spreminja živalske habitate, ima majhen trenuten vpliv na živalski svet in ima na razpolago omejena finančna sredstva.

- Nekoč so živalske habitate oblikovali naravni dejavniki, zdaj jih z izbiro gozdnogojitvenih tehnik oblikuje gozdar.

- Istočasno doseganje skupnih ciljev (splošno koristne funkcije, les in živalski habitati) temelji na upravljanju naslednjih spremenljivk: uporabi gozdnogojitvenih tehnik, razporeditev razvojnih stadijev in tipov sestojev v prostoru in času, zdravstvenemu stanju sestojev, velikosti obravna-

vane površine in tipu gozdnate krajine.

- Oblikovanje in izbiro gozdnogojitvenih ukrepov, ki vplivajo na habitate določenih živalskih vrst, se predpiše za vsak krajinski tip posebej.

- Vsaka gozdnogojitvena tehnika, ki pospešuje razvoj živalskih habitatov in odlaga sečnjo pri kulminaciji poprečnega letnega prirastka, ima za posledico zmanjšanje proizvodnje lesa.

- Dolžina proizvodne dobe je ključ za zagotavljanje primerne zastopanosti mlajših razvojnih stadijev gozda.

- Gozdar-gojitelj mora znati oceniti stroške zagotavljanja živalskih habitatov, in to v mejah dopustnega zmanjšanja proizvodnje lesa.

- Pri izvajanju gozdnogojitvenih ukrepov, ki zagotavljajo proizvodnjo kvalitetnega lesa, se hkrati lahko zagotavlja tudi živalske habitate.

- Tisti, ki so zaskrbljeni za razvoj živalskega sveta v gospodarskih gozdovih, se morajo zavedati, da se vse prilagoditve gospodarjenja, ki koristijo živalskemu svetu, odražajo tudi na proizvodnji lesa.

- Prilagoditve gozdnogospodarskih načrtov, ki trenutno optimizirajo proizvodnjo lesa, potrebam zagotavljanja pestrosti živalskih habitatov, bi povzročile zmanjšanje donosov in dohodka od lesa.

- V javnih gozdovih bi to morala postati zakonska obveza, v zasebnih gozdovih pa bi poleg omejitev in prepovedi morali zagotoviti tudi stimulativen sistem spodbud.

5 Osnutek smernic za izdelavo območnega načrta gospodarjenja z živalskim svetom

5 An outline of guidelines for the elaboration of a district wildlife management plan

Priprava smernic za izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom je stvar teamskega dela vseh uporabnikov gozdnate krajine (gozdarji, kmetijci in lovci), biologov, naravovarstvenikov in še koga drugega. Na tem mestu želim navreči le nekaj idej o vsebini območnega načrta gospodarjenja z živalskim svetom in kako naj bi tak načrt najbolje naredili.

5.1 Gozdnogospodarsko območje

5.1 Forest management region

Prostorski okvir načrtovanja gospodarjenja z živalskim svetom naj bo gozdnogospodarsko območje. Glede na to, da se gospodarjenje z divjadjo še vedno planira po loviščih in lovskogojitvenih območjih, bi bilo potrebno preveriti oblikovanje lovišč, smiselnost lovskogojitvenih območij in ne nazadnje tudi gozdnogospodarskih območij. Saj vemo, da so bila oblikovana za zadovoljevanje potreb lesne industrije v območju, in ni nujno, da so njihove meje

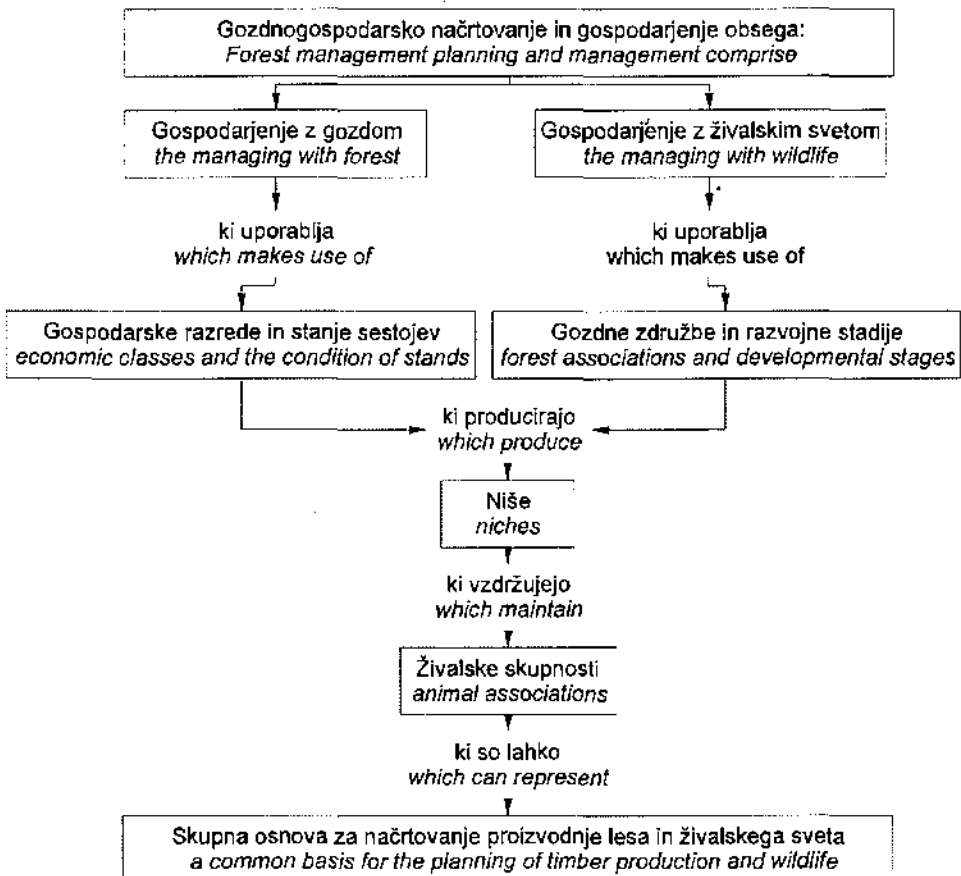
vedno tudi naravne. Pri oblikovanju prostorskih okvirov načrtovanja bi morali upoštevati naslednje:

- V idealnem primeru se načrt gospodarjenja z živalskim svetom naredi za gozdnogospodarsko območje, drugače pa največ za 2-3 lovskogojitveni območji, ki ne smeta presegati mej gozdnogospodarskega območja.

- V okviru gozdnogospodarskih območij se po potrebi oblikuje lovskogojitvena območja, ki predstavljajo zaključeno ekološko celoto, ki bo zagotavljala smotrno gospodarjenje s populacijami prosto živečih divjih živali.

Tabela 1: Gozdne združbe in njihovi razvojni stadiji so lahko skupna osnova za načrtovanje proizvodnje lesa in živalskega sveta

Table 1: Forest Associations and Their Developmental Stages Can Represent a Common Basis for the Planning of Timber Production and Wildlife

· Izvajanje načrtov gospodarjenja z živalskim svetom naj bi se zagotavljalo v okviru lovišč, katerih meje ne bi smele segati prek mej gozdnogospodarskega območja in mej lovskogojitvenega območja.

· Idealna organiziranost izvajanja načrtov bi bila taka, da bi se meje lovišč pokrivalo z mejami ene ali več gozdnogospodarskih enot, v katerih bi načrtovali tudi ukrepe za izboljšanje ali vzdrževanje življenjskih pogojev prosto živečih divjih živali.

5.2 Inventarizacija živalskih habitato

5.2 A survey of animal habitats

Gospodarske aktivnosti odločilno vplivajo na živalske habitate in s tem na živalski svet. Če hočemo preveriti vpliv gozdnogojitvenih tehnik in ukrepov na živalske habitate, je najbolj primerno, da gozdne združbe in njihove razvojne stadije izenačimo z živalskimi habitati. S povezavo živalskih vrst (posamezno ali skupinsko) z gospodarskimi razredi (g.g. enot ali območja) in njihovimi razvojnimi fazami, lahko prevedemo standardne podatke gozdnogospo-

darskih načrtov v informacijo o živalskih habitatih.

Ker se živalski svet ponavadi bolj odziva na zgradbo sestojev (drevesne vrste in razvojne faze) kot na zastopanost ostalih rastlinskih vrst, je uporaba gospodarskih razredov smiselna, saj so le-ti kombinacija sorodnih gozdnih združb in prevladujočih drevesnih vrst.

Povezava med načrtovanjem proizvodnje lesa in gospodarjenjem z živalskim svetom je prikazana v tabeli 1, povezava razvojnih stadijev gozda z življenjskimi pogoji okolja pa v tabeli 2. Oba prikaza sta povzeta in prirejena po knjigi Wildlife Habitats in Managed Forests (U.S. Department of Agriculture, Forest Service September 1979, Agriculture Handbook No. 553).

Vsebinska obema tabelam nam lepo prikaže, da je načrtovanje gospodarjenja z gozdom in živalskim svetom nedeljiva celota in da v gozdu nobena druga aktivnost ne spreminja živalskih habitato tako, kot izvajanje sečenj in gozdnogojitvenih del. Glede na podatke, ki so na razpolago v naših gozdnogospodarskih načrtih, lahko ugotovimo, da

Tabela 2: Razvojni stadiji gozda in s tem povezani pogoji okolja

Table 2: Developmental Forest Stages and Environmental Conditions Connected Therewith

Spremenljivke okolja <i>Environmental variables</i>	Razvojni stadiji, ki se pojavljajo v gozdu <i>Developmental stages occurring in forest</i>					
	Trave in zelišča <i>Grasses and herbs</i>	Mladje in gošča <i>Youngwood and thicket</i>	Letvenjak <i>Pole stand</i>	Drogovnjak <i>Timber stand</i>	Debeljak <i>Large timber</i>	Pomlajenec <i>Regenerated timber</i>
		0-10 let	11-39 let	40-79 let	80-159 let	119 in več let
Pestrost rastlinstva <i>Vegetation diversity</i>	**	*****	***	*	**	***
Višina vegetacije <i>Vegetation height</i>	*	**	***	****	*****	
Višina les.zaloge <i>Timber-growing stock amount</i>	*	**	***	*****	****	
Zastornost <i>Shelter</i>	*	**	****	****	****	***
Pestrost sest. zgradbe <i>Stand structure diversity</i>	*	****	*	*	**	*****
Proizv. krme za pašo <i>Fodder production for pasture</i>	*****	***	*	*	**	***
Proizv. hrane za objedanje <i>Fodder production</i>	*	*****	*	*	**	***
Pestrost živalskega sveta <i>Wildlife diversity</i>	***	****	*	**	*****	****

imamo inventarizacijo živalskih habitatov v bistvu že narejeno in v večini primerov s sestojnimi kartami tudi prostorsko prikazano. Edina neznanka je, da trenutno še ne vemo, katere živalske vrste so stalni ali občasni prebivalci posameznih gospodarskih razredov in njihovih razvojnih stadijev. Podatke gozdnogospodarskih načrtov je potrebno dopolniti še z informacijami o posebnih habitatih, kot so reke, jezera, močvirja, barja, rušje, obrečni gozdovi, skalovja, votline, brlogi, kmetijske površine (oaze gozda, omejki, protivetni pasovi, itd.).

5.3 Inventarizacija živalskih vrst

5.3 Wildlife survey

Za inventarizacijo živalskih vrst gozdarji trenutno nismo najbolj pripravljeni, saj je naše znanje na določenih področjih pomanjkljivo. Vendar se da s sodelovanjem z biologi (predvsem ornitologi) in lovskimi strokovnjaki marsikaj dopolniti, na razpolago pa je tudi domača in tuja literatura. Ker je vsak začetek težek, bi se sprva omejili le na najbolj razširjene sesalce in ptice, kajti seznam živalskih vrst in njihovih povezav z okoljem lahko poljubno dopolnujemo.

Za vsako evidentirano živalsko vrsto bi morali ugotoviti naslednje podatke:

1. Areal razprostranjenosti – z navedbo širših ali ožjih krajevnih ali ledinskih imen, ki označujejo teritorialno navzočnost obravnavane živalske vrste.

2. Habitat – se določi z:

- gozdnimi združbami in razvojnimi stadiji ali posebnimi habitatih;

- zahtevami za prehranjevanje (na tleh, v grmovju, na drevju, v zraku);

- zahtevami po razmnoževanju (na tleh, v grmovju, na drevju iglavcev ali listavcev, v primarnih ali sekundarnih duplih, v brlogih);

- s posebnimi zahtevami (sušice, podrto drevje, skalovja, rušje, grmišča, itd.);

- z negozdnimi površinami (vode, kmetijske površine, remize, protivetni pasovi, itd.);

- s sezonskimi habitatih, če vrsta migrira v prostoru.

3. Ali je živalska vrsta stalno navzoča ali je selivka?

4. Ali je živalska vrsta ogrožena ali ne?

5. Velikost teritorijev in habitatov.

6. Čas poleganja in gnezdenja (pri pticah)

Nadaljna primerjava živalskih vrst in njihovih habitatov ter posebnih zahtev bo pokazala:

- katere gozdne združbe in razvojni stadiji zagotavljajo habitate za več živalskih vrst,

- vlogo posameznih gozdnih združb kot habitatov izbranih živalskih vrst (ogrožene vrste ali divjad),

- koliko gozdnih združb in razvojnih stadijev lahko določena živalska vrsta uporablja za razmnoževanje in prehranjevanje.

Ker vsaka živalska vrsta kaže različno stopnjo prilagodljivosti različnim gozdnim združbam in razvojnim stadijem, kaže na ta način tudi svojo ranljivost v okolju. Zato živalske vrste, ki so bolj mnogostranske (ki se pojavljajo v več gozdnih združbah in razvojnih stadijih), manj občutijo posledice sečenj in gozdnogojitvenih ukrepov kot tiste, ki so bolj specializirane. Te in še vrsto drugih informacij je potrebno upoštevati pri načrtovanju gospodarjenja z gozdovi, če hočemo, da bomo poleg trajnih donosov lesa zagotovili tudi raznolikost in trajnost živalskega sveta.

5.4 Odnosi med živalskim svetom in habitatih

5.4 The relations between the wildlife and habitats

Pestrost gozdnih združb in razvojnih stadijev in njihova mozaična prepletenost zagotavlja tudi pestrost živalskih vrst. Zato je potrebno, na podlagi inventarizacije habitatov in živalskih vrst, oceniti dosedanje gospodarjenje gozdarjev in lovcev in skušati odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Ali je število navzočih živalskih in rastlinskih vrst optimalno?

- Katere živalske in rastlinske vrste je dosedanji način gospodarjenja favoriziral?

- katere živalske in rastlinske vrste so zaradi dosedanjega načina gospodarjenja ogrožene ali so celo izginile?

- Ali je številčnost populacij vseh živalskih vrst usklajena z okoljem?

- Ali se je umetno vnašalo nove živalske in rastlinske vrste in kakšne so posledice?

- Kakšen je vpliv rekreacije in nabiralništva na živalski in rastlinski svet?

- Ali je sedanja odprtost gozdov s prometnicami že moteč dejavnik za živalski svet?

- Ali sta sedanje razmerje razvojnih faz gozda in njihova prostorska razporeditev optimalna?

Odgovori na zgornja vprašanja so ključ do ukrepov, ki bodo zagotovili boljše gospodarjenje tako z gozdom kot tudi z živalskim svetom.

Kot primer naj navedem čiste bukove sestoje na rastišču gozdne združbe Abieti-Fagetum dinaricum, ki so nastali z zastornim načinom gospodarjenja. Če so naravne motnje (veter, žled, sneg, strela) minimalne, so posledice takega načina gospodarjenja naslednje:

- razvojne faze prehajajo ena v drugo kontinuirano in velikopovršinsko;

- jelka, kot sograditeljica naravne združbe, se pojavlja le posamezno ali v šopih;

- vertikalno pomanjkanje slojevitosti in horizontalna enoličnost sestojev osiromašita zastopanost živalskega sveta;

- ponudba hrane za rastlinojede je zmanjšana na minimum, zato je ovirano ali onemogočeno naravno pomlajevanje.

Kolikor pri zastornem načinu gospodarjenja sodelujejo tudi naravne motnje, ki delujejo malopovršinsko in občasno tudi velikopovršinsko, je stanje popolnoma drugačno. Kljub gozdarjevi želji po uniformiranosti uveljavlja narava raznolikost sestojne zgradbe in s tem pestrost živalskega sveta. To pomeni, da moramo pri gospodarjenju z gozdovi določenega predela posnemati za ta predel običajne motnje (pogostost, velikost, obliko, intenziteto in vzorec), če hočemo ohraniti ali izboljšati bogastvo živalskega in rastlinskega sveta, kar pa ni v skladu s politiko maksimalne proizvodnje lesa.

5.5 Gospodarjenje z živalskim svetom

5.5 The managing with wildlife

Gospodarjenje z živalskim svetom je umetnost upravljanja s habitatmi, da izboljšamo življenjske pogoje izbranim živalskim vrstam in z živalskimi populacijami, tako da se doseže druge željene cilje. Pri tem se nikakor ne sme onemogočiti prirodno obnovo gozdov.

Pri oblikovanju ciljev gospodarjenja z živalskim svetom sodelujejo:

- država z zakonskimi predpisi s področja gozdarstva, lovstva, varstva okolja in varstva naravne in kulturne dediščine;

- lovci z željo po čim večji zastopanosti lovnih vrst;

- različne interesne skupine s področja turizma in rekreacije (smučanje, gornišтво, nabiralništvo, itd.);

- lastniki, z željo po čim večjem dohodku od lesa.

V javnih gozdovih (državni, občinski, agrarni) postavljanje ciljev gospodarjenja z živalskim svetom ne bi smelo biti problem, saj je javni interes zagotavljanje splošno koristnih funkcij in proizvodnja lesa kot tudi pestrost živalskega sveta, ki se pač zagotavlja z manjšim dohodkom od lesa. Za zagotavljanje ciljev gospodarjenja z živalskim svetom v zasebnih gozdovih pa bi morali zagotoviti stimulativen sistem spodbud, ki bi lastnikom povrnila izpad dohodka, ki bi nastal zaradi izvajanja aktivnosti, ki pospešujejo razvoj živalskega sveta (puščanje sušic, ohranjanje grmišč, itd.).

V tabelah 3. in 4., ki sta povzeti in prirejene po knjigi *Wildlife Habitats in Managed Forests* (U.S. Department of Agriculture, Forest Service September 1979, Agriculture Handbook No. 553) so prikazani cilji gospodarjenja z živalskim svetom v vseh gozdovih in cilji gospodarjenja z živalskim svetom.

Če predpostavljamo, da je v vseh gozdovih cilj gospodarjenja zagotoviti bogastvo živalskih vrst, v javnih gozdovih pa tudi gospodarjenje za izbrane vrste (ogrožene vrste, jelenjad, itd.), potem je delitev dela jasna:

- Cilji gospodarjenja z živalskim svetom, ki se jih postavi v območju, so rezultat

Tabela 3.: Umetnost in cilji gospodarjenja z živalskim svetom v vseh gozdovih
 Table 3: The Skill and Goals of the Management with the Wildlife in All Forests

Gospodarjenje z živalskim svetom v vseh gozdovih: The managing with the wildlife in all forests:			
je umetnost is a skill		ima dva produkcijska cilja has two production aims	
gospodarjenja s populacijo how to manage with the population	gospodarjenja s habitatom how to manage with a habitat	Gospodarjenje za bogastvo živalskih vrst the managing in view of diverse animal life	Gospodarjenje za izbrane živalske vrste the managing in view of selected animal species
Način upravljanja z živalskimi populaci- jami, da se doseže željene cilje the way of managing with animal popu- lations in order to achieve the wished for aims	Način upravljanja s habitatom, da se zagotovi obstoj živalskih vrst ali njihovo številčnost the way of managing with habitats in order to produce animal species or their numerousness	Vzdrževanje največje možne številčnosti stalno bivaajočih vrst v za preživetje dovolj velikem številu the maintaining of the highest possible numb. of permanently residing animal species, which still enables survival	Zagotavljanje obstoja željenih vrst na izbrani lokaciji in v taki številčnosti, da se doseže postavljene cilje the securing of the exist- ence of desired species in a chosen location and such a number that the aims set can be achieved
kar je prvenstveno which is of primary concern	kar je prvenstveno which is of primary concern	ki se lahko uporablja which can be applied	
Odgovornost lovskih organizacij responsibility of hunting organizations	Odgovornost Zavoda za gozdove Slovenije responsibility of the Public forest service of Slovenia	Ločeno separately	Istočasno simultaneously

Tabela 4: Cilji gospodarjenja z živalskim svetom
 Table 4: The Goals of the Management of Animal Life

Namen proizvodnje Production purpose	Gospodarjenje za bogastvo živalskih vrst Managing in view of Diversity of Animal Species	Gospodarjenje za izbrane živalske vrste Managing in View of Selected Animal Species
Cilj	Zagotoviti, da bodo stalno bivaajoče vrste navzoče v za preživelje dovolj velikem številu. Vse vrste so pomembne. The securing that permanently residing species will be found in a number great enough to enable survival.	Zagotavljanje obstoja izbranih vrst v želenem številu, in na izbranih lokacijah, kar je najbolj pomembno. Je glavnega pomena. The production of selected species in a desired number and in desired locations. The production of selected species is of utmost importance. All animal species are important
Postopek	Tak način ravnanja z vegetacijo, da se zagotovi mozaično zastopanost vseh gozdnih združb in vseh značilnih razvojnih stadijev. Such treatment of vegetation that a mosaic representation of all forest associations and all characteristic developmental stages is secured.	Tak način ravnanja z vegetacijo, da se omejujoče faktorje naredi manj omejujoče. Such treatment of vegetation that inhibiting factors are made less inhibiting.

dogovora med gozdarji, lovci, naravovarstveniki, različnimi interesnimi skupinami, državo in lastniki.

- Javna gozdarska služba gospodari z gozdovi tako, da se poleg splošno koristnih funkcij in proizvodnje lesa zagotavlja tudi pestrost živalskega sveta.

- Država v javnih gozdovih zavestno pristane na zmanjšanje dohodka od lesa in na vlaganja, ki so povezana z gospodarjenjem za izbrane živalske vrste.

- V zasebnih gozdovih se cilje gospodarjenja z živalskim svetom zagotovi s stimulativnim sistemom spodbud, kar finansira država iz sredstev, ki jih pridobi iz podeljevanja koncesij za gospodarjenje z živalskim svetom.

- Interesne skupine upoštevajo preprosti in omejitve, ki jih predpiše država.

- Lovske organizacije izvajajo dogovorjene ukrepe, ki so potrebni za doseganje postavljenih ciljev gospodarjenja z živalskim svetom.

- Naravovarstveniki in javno mnenje so slaba vest vseh tistih, ki so odgovorni za gospodarjenje z gozdnim ekosistemom.

Postavlja se še vprašanje, kako predpisati način upravljanja z živalskimi populacijami? Odgovor je enostaven!

Gozdni ekosistem je dinamična tvorba. Vsaka sprememba v gozdu prija določenim živalskim vrstam in neugodno vpliva na druge. Tako spremembe lahko vplivajo na številčnost že navzočih živalskih vrst in na njihovo koriščenje habitata ter na pojavljanje novih.

Zato je najbolj primerno, da se v območnem načrtu gospodarjenja z živalskim svetom predpiše izhodiščni odstrel za lovne vrste, ki se ga v primeru pomanjkanja podatkov - biokazalcev v začetku določi na podlagi dosedanjega odstrela in izkušenj, z vsakoletnim merjenjem bioloških kazalcev vpliva okolja na divjad in 2 do 3 letnim merjenjem bioloških kazalcev vpliva divjadi na okolje pa je dana osnova za letno povečevanje ali zniževanje odstrela rastlinojede divjadi. Gibanje številčnosti populacij vseh drugih živalskih vrst pa se da zasledovati z registriranjem pojavljanja osebkov, sledov, oglašanja in iztrebkov.

6 Zaključki

6 Conclusions

Pogledi na rabo naravnih virov so se spremenili, kar se lepo kaže v zakonodaji s področja gozdarstva, varstva okolja in varstva naravne in kulturne dediščine. Le lovske zakonodaje se spremembe še niso dotaknile. Spremembam se bomo morali prilagoditi tako gozdarji kot tudi lovci.

Če smo se gozdarji poleg proizvodnje lesa doslej ukvarjali pretežno le še z odnosi gozd-divjad in s škodami v gozdu, se bomo končno morali začeti ukvarjati z vsem živalskim svetom. Ker je 80 % slovenske krajine gozdnate in se 90 % sesalcev in ptic pojavlja v gozdu in na gozdnem robu, je tako tudi prav.

Menim, da je povprečno znanje gozdarjev o divjadi ustrezno, manj pa smo seznanjeni z življenjskimi navadami in potrebami drugih živalskih vrst, predvsem ptic. Zato bi za delavce, zaposlene pri Zavodu za gozdove Slovenije, bilo potrebno organizirati dodatno izobraževanje s področja celostnega gospodarjenja z gozdovi, in če je potrebno, dopolniti visokošolski program študija.

Neizbežne bodo tudi spremembe na področju lovstva, saj je ves živalski svet postal last države, odreči pa se bo treba tudi večitnosti pri načrtovanju gospodarjenja v istem prostoru. Pri tem ne smemo vsega rušiti, saj je sedanja organiziranost lovstva, če odmislimo določene popravke, ustrezna, in vseh idej, ki so vgrajene v lovskogospodarske načrte in družbene dogovore ne bi bilo dobro v celoti zavreči.

Pravilnik o izdelavi načrtov gospodarjenja z gozdovi je po zakonskih določilih potrebno izdelati do 25. junija tega leta. Menim, da je ta pravilnik tako pomemben, da ga je potrebno čimprej izdelati. Pri tem se moramo zavedati, da mora novi pravilnik omogočiti izdelavo načrtov gospodarjenja z živalskim svetom, ki bodo boljši od dosedanjih, ki se jih je volonterko izdelalo v lovskih družinah. Če določene zadeve še niso dorečene in jih bo potrebno uskladiti z novim zakonom o lovu, je boljša krajša zamuda, kot prehitavanje po desni strani.

POVZETEK

V novem zakonu o gozdovih je določeno, da se z načrti za gospodarjenje z gozdovi, med katere spadajo tudi lovskogojitveni načrti območij, določijo tudi pogoje za gospodarjenje z živalskim svetom. Zato je dobro vedeti, kakšne so bile in so zakonske osnove za načrtovanje gospodarjenja z živalskim svetom, kakšna sta oblika in vsebina sedanjih lovskogospodarskih načrtov in kakšna naj bi bila izhodišča za izdelavo prihodnjih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom.

Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč iz leta 1976 omogoča lovskim organizacijam, da popolnoma samostojno upravljajo z lovišči, ki so jim dodeljena v upravljanje brez odškodnine in za nedoločen čas. V okviru lovskogojitvenih območij, ki so bila ustanovljena zaradi skladnejšega razvoja gospodarjenja z divjadjo, je predvideno družbeno dogovarjanje med lovskimi, gozdarskimi in kmetijskimi organizacijami ter drugimi udeleženci dogovora. Na ta način naj bi uredili medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti vseh udeležencev dogovora. Vsaka lovška družina pa mora za svoje lovišče izdelati 5-letne lovskogospodarske načrte, ki jih potrjuje ustrezeni organ občine, na območju katere je lovišče. Zakon o gozdovih iz leta 1985 je v okviru SIS za gozdarstvo dal možnost vplivanja na izdelavo lovskogospodarskih načrtov. Vendar se je pri potrjevanju načrtov mnenje gozdarjev upoštevalo ali pa tudi ne. Ker za kršitve družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov niso bile predvidene kazenske sankcije, je lovsko načrtovanje krenilo po svojih poteh in je interese gozdarstva čedalje manj upoštevalo. Zaradi neusklajenosti interesov je kmalu prišlo do konfliktov, ki se kažejo predvsem v ovirani in mestoma tudi onemogočeni naravni obnovi gozdov.

Glede na trenutno veljavno zakonodajo, ki se nanaša na gospodarjenje z živalskim svetom, naj bi veljali naslednji načrti gospodarjenja z divjadjo: družbeni dogovori, samoupravni sporazumi, lovskogospodarski načrti lovišč za obdobje 1991-1995, letni načrti gospodarjenja z divjadjo in območni gozdnogospodarski načrti za obdobje 1991-2000.

Od LZS predpisana enotna vsebina srednjeročnih lovskogojitvenih načrtov je naslednja: podatki o organizaciji, ki upravlja lovišče; podatki o zemljišču, na katerem je lovišče; podatki o glavnih vrstah divjadi v lovišču; načrt gojitve divjadi.

Ker je pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja iz leta 1987, kar se tiče obravnavanja gospodarjenja z živalskim svetom precej skop, se je to problematiko bolj podrobno obravnavalo leta 1989 na seminarju v Topolišici. Na podlagi seminarja izdelana navodila, ki so okvirno predlagala obseg in način obravnave gospodarjenja z živalskim svetom v območnem gozdnogospodarskem načrtu, so bila potrebna. Ker je bil v navodilih poudarek na odnosih gozd-divjad, se je

v večini območnih načrtov obravnavalo predvsem ta problem. Kako so v posameznih območjih začeli obravnavati gospodarjenje z živalskim svetom, je bilo odvisno predvsem od uravnoveženosti odnosov med rastlinsko in živalsko komponento gozda v območju, desedanjih razsikov na tem področju, usposobilnosti gozdarskih strokovnjakov in zainteresiranosti vodilnih kadrov za to kov in zainteresiranost vodilnih kadrov za to problematiko. Celoten pristop do živalskega sveta pa je prišel bolj do izraza v tistih gozdnogospodarskih območjih, v katerih se niso togo držali predpisanih navodil.

Z novim Zakonom o gozdovih, Zakonom o varstvu okolja in Uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst so dane dobre osnove za izdelavo območnih načrtov gospodarjenja z živalskim svetom. V njih bi bilo potrebno preveriti oblikovanje gozdnogospodarskih in lovskogojitvenih območij, narediti inventarizacijo živalskih vrst in njihovih habitatov, oceniti odnose med živalskim svetom in habitatom ter predvideti prihodnje usklajeno gospodarjenje s slovensko gozdnato krajino.

Pogledi na rabo naravnih virov so se spremenili, zato se bomo gozdarji končno morali začeti ukvarjati z vsem živalskim svetom. Ker je 80% slovenske krajine gozdnate in se 90% sesalcev in ptic pojavlja v gozdu in na gozdnem robu, je samo po sebi umevno, da bi gozdarji že dozdaj morali načrtno skrbeti za pestrost živalskega sveta in njihovih habitatov. Neizbežne bodo tudi spremembe na področju lovstva, saj je ves živalski svet postal last države, odredi pa se bo treba tudi večitnosti pri načrtovanju gospodarjenja v istem prostoru. Pri tem ne smemo vsega rušiti, saj je sedanja organiziranost lovstva, če odmislimo določene nujne popravke, ustrežna, in vseh idej, ki so vgrajene v lovskogospodarske načrte in družbene dogovore ne bi bilo dobro v celoti zavreči.

THE MANAGING WITH WILDLIFE

Summary

The new Forestry Act provides that forest management plans, among which there are district hunting management plans as well, also set the conditions as to wildlife management. The knowledge of the past legislation regarding wildlife managing, the form and contents of the present hunting management plans and the concepts for the elaboration of the future wildlife management plans is of great importance.

The Act on Protection, Breeding and Hunting of the Wild as well as on the Management of Hunting Places from 1976 provides that hunting organizations are entirely free in the managing with the hunting places which have been assigned to them without any indemnity and for an indefinite period. Within the scope of hunting managing districts founded with the purpose of a more congruent development of wildlife management, social agreements between hunting, forestry and agricultural organizations and other participants

have been foreseen. Thus, the rights, liabilities and responsibilities of all the participants in the agreement should be settled. Each hunting group is supposed to work out 5-year hunting management plans for its hunting place, which are to be confirmed by the competent communal office within the region of which the hunting place is situated. The Forestry Act from 1985 gave the possibility to influence the elaboration of hunting management plans. Yet in the process of their confirmation the opinion of forestry experts was often irrelevant. Due to the fact that there were no sanctions foreseen for the cases of violation of the regulations, the planning of hunting struck its own way, more and more ignoring forestry interests. The conflicts arising from disharmonic interests are the reason for inhibited or even impossible natural regeneration of forests.

Regarding the legislation in force as to wildlife management, the following acts should be observed: social agreements, self-management agreements, hunting management plans of hunting places for the period 1991-1995, annual wildlife management plans and district forest management plans for the period 1991-2000.

The uniform contents of medium-term hunting management plans defined by the LZS (Hunting Association of Slovenia) is as follows: the data on the organization which manages with a hunting place; the data on the land on which there is a hunting place; the data on the major wildlife species in a hunting place; the plan as to wildlife breeding.

Because the statutes on the contents and the way of the elaboration of forest management plans and keeping records of their implementation from 1987 do not go into details as to the dealing with the wildlife management, this topic was dealt with in detail in a seminar in Topolšica in 1989. The regulations set there, roughly defining the scope and the way of the dealing with the wildlife management in a district forest management plan were quite a necessity. Due to the fact that the regulations put emphasis on the forest-wildlife relation, the majority of district plans dealt with this problem in the first place. The practice as to wildlife management in individual regions depended on the balance degree between the plant and animal forest component in the district, the research achieved in this field, the qualification of forestry experts, active participation of authorities. An integral approach towards wildlife got its full expression in those forest management regions where regulations prescribed were not blindly followed.

The new Forestry Act, the Act on Environmental Protection and the regulation on the protection of endangered animal species have given good foundation for the elaboration of district wildlife management plans. There, the defined forest management and hunting management districts should be checked, animal species and their habitats should be surveyed, the relations bet-

ween the animal life and habitats should be assessed and a congruent management with Slovenian forest landscape should be foreseen.

The views as to the use of natural resources have changed and forestry experts will also have to occupy themselves with the entire animal life. Due to the fact that 80% of Slovenian landscape are covered by forests and 90% of mammals and birds live in forests and at their margins it is high time the diversity of wildlife and their habitats became a systematic preoccupation of foresters. The changes in the field of hunting are going to be inevitable because the entire animal life has become state property. It will also be necessary to give up multi-track planning of the managing in the same space. The entire existing organization of hunting should not be destroyed because the present organization is corresponding, having only some exceptions which are to be corrected, neither are to be rejected all the ideas on which the hunting management plans and social agreements have been based.

LITERATURA

1. Barbina A.: Ucelli con noi, Collana natura -3, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia, Azienda delle foreste, Udine 1985
2. Mc Comb C. William, Spies A. Thomas, Emmingham W.: Douglas-Fir Forests, Managing for Timber and Mature-Forest Habitat, Journal of Forestry, December 1993, Volume 91
3. Izpopolnjevanje sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji (Strokovne podlage za obnovo območnih gozdnogospodarskih načrtov) Raziskovalna naloga, Biotehniška fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana 1988
4. Wildlife Habitats in Managed Forests, U.S. Department of Agriculture, Forest Service September 1979, Agriculture Handbook No. 553
5. Enotne gojitvene smernice v Sloveniji, LZS, oktober 1990
6. Območni gozdnogospodarski načrti za obdobje 1991-2000
7. Pravilnik o gozdnem redu (Ur. list SRS, 31/86)
8. Pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja (Ur. list SRS, 33/87)
9. Program trajnostnega razvoja gozdov v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije, Ljubljana, december 1993
10. Uredba o urejanju posameznih razmerij iz zakona o gozdovih (Ur. list SRS, 31/86)
11. Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Ur. list Republike Slovenije, 57/93)
12. Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. list SRS, 25/76)
13. Zakon o gozdovih (Ur. list SRS, 18/85)
14. Zakon o gozdovih (Ur. list Republike Slovenije, 30/93)
15. Zakon o varstvu okolja (Ur. list Republike Slovenije, 32/93)